

bevetett területről 2002-ben készült légi fotó szerint az épület helyén valójában egy apszisos záródású, valamint négyszögletes helységekben álló nagyobb épülettel számolhatunk, mely mellett egy további épület állt. Mindezt az ásatást megelőző évben a területen elvégzett georadar mérések eredményei is egyértelműen alátámasztják.

A szelvény K-i részén egy homokos, lencse formájú lerakódás mutatkozott, mely a Balaton hajdani magasabb vízállására utalhat. Alatta késő La Tène-kora római kori objektumok jelentkeztek, tehát a lerakódás mindenképp a Kr. u. 1. sz. utáni időszakra keltezhető. A régészeti jelenségek közül itt legfontosabb egy munkagödörrel együtt előkerült, téglákból épített kemence.

A szelvény K-i végében az újabban közzétett légi felvételekből és korábbi ásatásokból részben egyaránt ismert K-i erőd fal nyomait kutattuk. Habár a mai felszíntől számított 1 m-es mélységben találtunk terméskövekből egy koncentrációt, építési árok nyoma azonban nem került elő. A megtalált néhány, víz által erősen lecsiszolt kerámiatöredék kétségtelenül arra utal, hogy itt is számolni kell a Balaton egykoron a mainál jóval magasabb vízszintjével (107,45 m tszf.), ill. időszakos vízjárással. Ez magyarázatot szolgáltathat arra, hogy a K-i erőd falból miért csupán ilyen minimális nyomok maradtak meg.

A kijelölt szelvény ÉNy-i sarkában a geofizikai felmérések alapján már előzetesen is fürdőépületet feltételeztünk, s mivel az épületet korábban a talajművelés során láthatóvá vált falrészletek alapján szerkesztették ki, várható volt, hogy azok már viszonylag magasan jelentkezni fognak. A területen nyitott szelvény mindkét elképzelést beigazolta. A legalább egyszer biztosan megújított frigidariumnak ÉK-i sarka esett kijelölt szelvényünkbe. A medence környékén egy Keller 4b típusú, a 4. sz. közepére datálható hagymafejes fibulát is találtunk. A medencét K-i és D-i irányból kváderkövekből épített fal határolta, D felé megtaláltuk a lefolyót is a K-Ny-i irányú csatorna felé, amivel párhuzamosan egy másik csatorna is előkerült. A frigidariumtól K-re eső csatornarész alatt egy korábbi falvonulat is felismerhető volt, mely minden bizonnyal a csatorna egy korábbi építési fázisához tartozik.

Munkatársak: Heinrich-Tamaska Orsolya, Prien Roland.

STRAUB PÉTER

264. Keszthely, Fő tér

(KÖH 10547)

(Zala megye) U, Kö, Ú

A Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága 2009. április 2. és június 8. között a 714/2 és 995/2 hrsz. területeken próbafeltárást végzett. A régészeti munkálatokat a területen tervezett térrekonstrukció és mélygarázs építése tette szükségessé. A kutatóárkok kijelölésénél sajnos nem a régészeti szempontok, hanem a meglévő tereptárgyak és az élő közművek játszották az elsődleges szerepet,

így a valóban kutatható terület erősen beszűkült. Az előzetesen tervezett tíz kutatóárból kettőt a meghíúsuló mélygarázsterv miatt végül nem nyitottunk meg, öt pedig a közművek miatt az eredetileg tervezettnél kisebb lett. Végeredményben 251 m² felületet kutattunk; összesen 24 objektumot és 120 statigrafiai egységet azonosítottunk be és tártunk fel.

A régészeti szakirodalomból jól ismert lelőhely a Keszthelyi-hát K-i felén, 122 m tszf. magasságon helyezkedik el, egy valószínűsíthetően a neolitikum óta használt út mentén. A vizsgált területen az elmúlt fél évszázadban több ásatás is zajlott. Sági Károly 1954-ben a középső neolitikus dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájának leleteit és egy őskori kemencét talált. A tér Ny-i oldalán (Kossuth köz 55/a) később Müller Róbert próbafeltárása a Balaton-Lasinja-kultúrához és a Hallstatt-kultúrához tartozó objektumokat hozott napvilágra.

Írott források alapján a Fő tér területére lokalizálható az Árpád-kori kőből épült Szent Lőrinc kápolna. A kutatás mai állása szerint ennek rotundáját találhatta meg Sági 1954–55-ös ásatása során. A 14. sz. második felében épült a téren ma is látható ferences kolostor és templom, melyet 1566/67-ben végvárrá alakítottak át. A végvár legelső alap és látványrajza 1571-ből G. Turco olasz hadmérnök felméréséből ismert. A várkutatás szempontjából szintén értékes forrásunk O. Leukhard 1651-es alap- és látványrajza. A ferencesek 1723-ban vették újra birtokba a templomot és monostort.

A próbafeltáráás egyik legfontosabb feladata az 1571-es G. Turco és az 1651-es O. Leukhard felmérésein is jól látható várárok lehatárolása volt, ill. a Turco felmérésén ábrázolt kőfal és palánk kérdésének tisztázása. Müller Róbert 2001-ben folytatott ásatása során sikerült megfogni a vár D-i árkának belső szélét, amely mintegy 31 m-re kezdődött a templom D-i falának vonalától. A próbafeltáráás kutatóárkai közül több is érintette a Ny-i várárok egyes szakaszait, ennek ellenére csak külső szélét sikerült megfognunk, a belsőt nem. A 6. kutatóárkokban sikerült azonosítani azt a pontot, ahol az É-D-i futású árok K-re fordul és a mai gimnázium épülete alá fut, ugyanitt sikerült a homokkőbe vájt árok alját is rögzítenünk 119,46 m tszf. szinten. Az árok feltöltésében nagy mennyiségű újkori kerámiatöredék, továbbá kályhacsempe-töredékek, állatcsontok és kis mennyiségben fémtárgyak kerültek felszínre. Az árok betöltése nagyrészt homogén, ami arra utal, hogy betemetése viszonylag rövid időintervallum alatt ment végbe. Előzetes várakozásainkkal ellentétben a várárok sokkal közelebb helyezkedett el az egykori várhoz, mint azt korábban feltételeztük, külső szélének távolsága a monostor falától mintegy 12 m. A várárok mélysége a mai járósinttől 2,80–2,90 m, a foltszinttől 2,6 m.

A területen feltárt legkorábbi objektum egy késő neolitikus hulladékgödör, amelyet a belőle előkerült nagyszámú kerámiatöredék jól keltez a lengyeli kultúra időszakára. Külön említést érdemel, hogy a gödör be-

töltése egy idol lábának töredékét is magában rejtette. Előkerült egy késő középkori bükki típusú mészégető kemence K-i fele is. Kiemelendő a legdélebbi 1. kutatóárok, melynek K-i felében előkerült a várak egy szakasza, amelynek betöltéséből kora újkori kerámiatöredékeket, kályhacsempéket és állatcsontot gyűjtöttünk. A várakba beásva sikerült megfognunk 5 K–Ny-i irányba futó cölöplyukat, melyek egy a várak betemetése utáni időszakra keltezhető cölöpszerkezetes felépítmény (kerítés?) részei lehetnek. Az 1. kutatóárok Ny-i felében egy K–Ny-i irányban futó téglalapítmény nyomai kerültek napvilágra. Ez egy bélyeges téglalap alapján (1883-as jelöléssel) jól keltezhető a 19. sz. második felére. Az előkerült objektum a régi néven „Papkertet” ma Várkeretet ölelő téglakerítés É-i falának egy szakasza. A kert körbefogó falat a 19. sz. második felében építették és a két világháború között bontották el Ny-i és É-i falának egy részét. A téglakerítés D-i oldalán egy L alakú kőfal nyomai bukkantak elő. A kőfal statigrafiailag bizonyíthatóan egyértelműen a téglakerítés előtt épült, abszolút keltezése azonban bizonytalan. Minden valószínűség szerint egy épület része, talán a Müller Róbert hatástanulmányában is említett Bakacs Benedek özvegyének kocsijával azonosítható, amely a templom közvetlen közelében állt.

Mivel a 7. és a 8. kutatóárkok negatívnak bizonyultak, ezért joggal feltételezhető, hogy ezek már az egykori piac területére esnek. Mivel a 9. és 10. kutatóárkot nem tártuk fel, ezért az egykori piactér nagysága csak becsülhető és nem megállapítható az egykori mezőváros középkori épületeinek helyzete sem. A jelenlegi kutatás a közművek és a tereptárgyak miatt nem terjedt ki a Kossuth utca Ny-i felére sem, ahol a hatástanulmány szerint is régészeti objektumokkal kell számolni.

Munkatárs: Havasi Bálint.

VÁNDOR LÁSZLÓ

265. Kékesd, Alsó-hegy

(Baranya megye) U, I

2009 őszén megelőző feltárást végeztünk a Horvát Transzit gázvezeték nyomvonalára eső lelőhelyeken.

Alsó-hegy I. (KÖH 69137): November 3–4-én a HT-99 jelű lelőhelyen, a 072, 078, 079 hrsz. ingatlanokon dolgoztunk. A teljes kutatott terület 585 m², a feltárt 47 m² volt. A lelőhely a Karasica-vízfolyás felett emelkedő domb DK-i lejtőjén található. A nyomvonal a lelőhelynek valószínűleg már csak a szélét érinti. A kijelölt terület K-i végénél a völgyben egy árokrendszer D-i végét találtuk meg, mindössze 1 objektumot tártunk fel.

Alsó-hegy II. (KÖH 69139): 2009. november 3–20. között a HT-100 jelű lelőhelyen, a 079 hrsz. ingatlanon kutattunk, 351 m²-en, a feltárt terület 160 m² volt. A lelőhely a Karasica-vízfolyás felett emelkedő domb Ny-i lejtőjén található. A kijelölt területen a humuszolást K-i irányból a dombtető felől kezdtük meg, ahol rögtön mutatkoztak a régészeti jelenségek, néhány egymás mellett,

majd már csak szórtan. A humuszolt terület Ny-i vége objektumokkal nem érintett. Viszont a lelőhely folytatódik tovább K, azaz a dombtető felé. Csak két gödörből került elő őskori, neolitik leletanyag, de feltételezhetően a többi jelenség is ugyanebből a korszakból származik. Összesen 8 neolitik objektumot tártunk fel, 4 gödröt, 4 cölöphelyet.

A leletek a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat pécsi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Baranya Megyei Múzeumok Igazgatóságára kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Drávavölgyi Péter, Nagy Norbert technikusok. A geodéziai felmérést a Meridián Kft. végezte.

VOICSEK VANDA

266. Kémes, Kossuth utca 26.

(KÖH 71181)

(Baranya megye) Tő

2009. április 22-én helyszíni szemlét végeztünk a falun átvezető országút felújításánál. Az út melletti árkokat kitisztították és mélyítették is. Egy ilyen lemélyített árokszakaszon, a Kossuth u. 26. sz. előtt emberi csontmaradványok kerültek elő, néhány darab szórvány hódoltságkori kerámiatöredékekkel és egy tégladarabbal. A sírok rétege felett, az árok oldalában modern kori feltöltésből származó üveg-, fém- és cserépdarabok is voltak.

A korábban már feltételelesen ismert, de régészetileg nem igazolt lelőhelyet Pesti János¹⁷ és a falu régészeti hatástanulmánya (11. sz. lelőhely) is jelölte.

Munkatárs: Csordás Bálint (BMMI).

GÁBOR OLIVÉR

267. Kisigmánd, Concóra-dűlő I.

(KÖH 68619)

(Komárom–Esztergom megye) Rő

A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2009. október 26. és november 12. között elvégezte a 0121/1, 0118/11–12, 0116 hrsz. ingatlanokon a szélerőműpark építését megelőző feltárást, 160 m²-en.

A vizsgált terület a Komárom–Esztergomi-síkság területén, azon belül az Igmánd–Kisbéri-medence kistájon helyezkedik el. A lelőhely a település ÉK-i határában, a településtől mintegy 3300 m-re, a Concó-patak bal partján, attól 140 m-re, az M1 autópályától pedig 500 m-re D-re található, egy ÉNy–DK irányú viszonylag magasabb, hosszan elnyúló dombon. Vízrajzi szempontból meglehetősen száraz, gyér lefolyású területnek számít, amely közepes vízraktározó és gyengébb víztartó képességgel jellemezhető és ahol a Duna felé folyó Concó környék vízgyűjtője. Az intenzív római kori lelőhelyet a szélerőmű-park építéséhez végzett terepbejárás során

¹⁷ PESTI J. (szerk.): Baranya megye földrajzi nevei II. 1982. Pécs. 849.